

2023 METŲ VALSTYBINĖS KALBOS VARTOJIMO IR TAISYKLINGUMO KONTROLĖS ATASKAITA

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7 straipsnio 12 punktu ir Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymu, Jurbarko rajono savivaldybė (toliau – Savivaldybė) atlieka valstybinės kalbos vartojimo ir taisyklingumo kontrolę, siekia, kad Savivaldybės teritorijoje veikiančios institucijos, įstaigos, įmonės ir organizacijos valstybine kalba tvarkytų dokumentus, valstybinė lietuvių kalba būtų vartojama viešajame Lietuvos gyvenime. Kasmet Savivaldybė parengia metinę apibendrintą ataskaitą apie atliktą darbą.

2023 m. analizuoti įvairių ūkio subjektų dokumentai, nuolat vykdytas įstaigų ir organizacijų viešųjų užrašų ir reklamos vertinimas, taip pat tirta dalies įstaigų interneto svetainių kalba. Jurbarko rajono savivaldybėje atlikti veiklos patikrinimai 16 ūkio subjektų (2021 ir 2022 m. po 21). Vertinta, kaip laikomasi įvairių dokumentų rengimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, koks iškabų ir kitų viešųjų užrašų taisyklingumas, analizuota interneto svetainių informacija. Patikrinta virš 2100 įvairių dokumentų. Dėl 945 raštų turinio rengėjams rekomendacijos buvo pateiktos el. paštu, telefonu arba žodžiu. Taip pat derinti ir tikrinti 385 Jurbarko rajono savivaldybės tarybos sprendimų projektai arba sprendimai (2022 m. – 290). Dokumentų rengėjų padarytos klaidos panašios, besikartojančios jau daugelį metų. Nelabai padeda nei atmintinės, nei nuolatinės konsultacijos ar pastabos. Tiesiog dalis raštų rengta iš inercijos. Autoriai tarsi siekė „išsaugoti savo įprastą stilių“ – rašyti ilgus ir net kelias temas apimančius sakinius. Tada, kaip ir 2022 metų ataskaitoje buvo rašyta – tuos sakinius perskaičius „jau nebeaišku, kas buvo parašyta pradžioje arba ką norėta pasakyti“.

Pagal 2023 metais tikrintuose dokumentuose dažniausiai užtiktas klaidas ir interesantų pateiktus klausimus parengtos aktualios atmintinės-rekomendacijos dėl raštų rengimo: „Kada vartoti žodžius *minėtas* ir *pastarasis*?“, „Kada tekste vartoti pasvirąjį brūkšnį?“, „Kada vietoj jungtuko *ir* vartoti jungtuką *bei*?“, „Jurbarkiškiai ar jurbarkiečiai? O gal jurbarkiniai ar jurbarkėnai?“, „Kaip rašyti, kai sakinyje šalia atsiduria daug įvairių, o kartais ir vienodų skyrybos ženklų?“. Visi 2023-ųjų ir ankstesniųjų metų parengti patarimai yra paskelbti Savivaldybės interneto svetainėje www.jurbarkas.lt (žr. – „Veiklos sritys“ → „Valstybinė kalba“ → „Kalbos konsultacijos“).

Patikrinti 57 naujos reklamos projektai (2022 m. – 41, o 2021 metais – 35 projektai). Dėl keturių reklamų teksto buvo pareikštos pastabos. Savininkai klaidas ištaisė. Dviem reklamoms nepritarta, nes norėta viešai pateikti tekstą su daugybe rašybos ir skyrybos klaidų. Taip pat patikrinta 40 viešųjų užrašų, iš kurių 9 buvo su netinkamai užrašytais telefono numeriais. Trijuose reklaminiuose užrašuose buvo klaidų. Po žodinio įspėjimo šios reklamos buvo pašalintos. Itin vertintina tai, kad 2023 m. labai padaugėjo atvejų, kada naujų ar atnaujinamų reklamų arba viešųjų užrašų rengėjai tekstus derino su Savivaldybėje dirbančiu už valstybinės kalbos vartojimo priežiūrą atsakingu specialistu iš anksto (dar prieš teikdami paraiškas ir gamindami reklaminius stendus ar tentus). Tokį suderinimo būdą rinkosi net 75 proc. reklamos kūrėjų (teikėjų) ir taip lengvai išvengė nemažai papildomų rūpesčių dėl tos reklaminio teksto įteisinimo ir finansinių nuostolių.

Skundų dėl netinkamo valstybinės kalbos vartojimo per paskutiniuosius ketverius metus nebuvo. Tik gautas vienas žodinis pranešimas dėl naujai pastatyto informacinio stendo tekste esančių daugybės rašybos, skyrybos ir net faktinių klaidų. Informacija pasitvirtino. Savivaldybei pareikalavus, stendo tekstas buvo pakeistas.

2023 m. suteiktos 464 konsultacijos dėl valstybinės kalbos vartojimo juridiniams ir fiziniams asmenims (2022 m. – 543, 2021 m. – 424, 2020 m. – 392). Iš jų: el. paštu arba raštu – 98, telefonu – 234, o žodžiu – 132 konsultacijos. Daugiausia konsultacijų buvo teikta tradiciškai: dėl ilgojo ir (ar) pasvirojo brūkšnio, brūkšnelio, kablelio vartojimo, skyrybos ženklų variantų pasirinkimo, teksto stiliaus tvarkymo, loginių jungčių išsaugojimo tarp sakinių ar žodžių grupių.

Gana dažnai interesantai domėjosi dėl prieviksnių vartojimo ir ypač aukščiausiojo laipsnio formų sudarymo (daugiausia, pirmiausia, galutinai, galimai...), Vokietijos, Lenkijos ir Gudijos vietovardžių, užsieniečių asmenvardžių lietuviškų atitikmenų.

Klausta, ką reiškia ir ar vartotini išgirsti žodžiai:

esatis (labai gražus žodis, reiškiantis gyvą ir nuolat kintantį buvimą (t. y., „čia ir dabar, šią akimirką“), o sustingusiam ir ne taip greitai kintančiam buvimui labiau mėgstama vartoti žodį *būtis*),

pagava (geras žodis, reiškiantis suvokimą),

frelanceris (tai tikrai dar neįteisintas, neoficialus, bet gana plačiai pradėtas vartoti naujadaras, dažniausiai apibūdinantis savarankiškai ar laisvai samdomą (pvz., vienam projektui įgyvendinti) ir (arba) pagal sutartį dirbantį specialistą),

kobotas (tikrai vis dažniau ir dažniau vartojamas tas tarptautiniu bevirstantis žodis, kurį robotikos specialistai ir jaunimas tikrai apibūdintų kaip bendradarbiaujantį robotą, fiziškai drauge su žmogumi dirbantį bendrą darbą).

Kelis kartus suabejota, ar būtinai reikia rašyti žodį *moderatorius* (tai yra vartojamas tarptautinis žodis, tačiau pagal veiklos pobūdį turime daug gražių lietuviškų atitikmenų: *vedėjas*, *vadovas*, *tarpininkas*...).

Dažnai teirautasi, kaip rašomi simboliniai (ypač automobilių markių ir modelių) pavadinimai (turi būti rašoma: automobilis „Mercedes-Benz“, UAB „Jurbarko vandenys“, parduotuvė „Norfa“).

2023 m. parengti ir paskelbti Savivaldybės interneto svetainėje bei laikraščiuose „Mūsų laikas“ ir „Šviesa“ straipsniai apie Jurbarko krašto kalbininkus, savo darbu itin prisidėjusius prie lietuvių kalbos taisyklingumo ir švarumo išsaugojimo: „Jonas Paulauskas – lietuvių tautos žodžių saugotojas“, „Prisimename Oną Matusevičiūtę, kuriai Dievas ir Likimas dovanavo galimybę surasti pirmuosius rašytinius lietuvių kalbos žodžius“, „Elena Grinaveckienė – geriausia jurbarkiškių šnektos žinovė“, „Petronėlė Bikulčienė – kalbininkė, puikiai suprantanti lietuvių kalbos žodžių prasmę ir skambesį“.

Aktualūs Valstybinės kalbos vartojimo ir tikrinimo dokumentai, įvairūs patarimai, straipsniai apie kalbas ir kalbininkus viešinami Savivaldybės interneto svetainėje www.jurbarkas.lt (žr. – „Veiklos sritys“ → „Valstybinė kalba“).

Dokumentų ir viešųjų ryšių skyriaus vyr. specialistas Antanas Gvildys